

Mukam mülküniň bagbany

Category: Aýdym-saz sungaty, Goşgular, Kitapcy

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Mukam mülküniň bagbany

MUKAM MÜLKÜNIŇ BAGBANY

■ Akkordeonly aýdymçy

Ol hakynda, onuň aýdym-sazlary hakynda 60-70-nji ýyllaryň nesli has anyk aýdyp biler. Men onuň özüni has ýakyndan tanaýanlygym, döredijiligine-de beletligim üçin turuwbaşdan bir zady nygtamakçy. Ol-da, ussat kompozitoryň döreden-u-ýerine ýetiren aýdym-sazlarynyň şol ýyllaryň durmuşyna özboluşly bezeg berendigi belli. Onuň aýdym-sazlaryna aýratynam ýaşlar aşykdy. Diýarymyzyň çar künjünde onuň mylaýym owazynh diňlemedik ýokdur.

Ol diýýänim "akkordeonly aýdymçy" diýen at bilen abraýy çar ýana ýaýran ussat kompozitor, Türkmenistanyň Halk artisti Mämi Çaryýew.

■ Aýdym-saz türkmeniň ganynda ýaşaýar

Türkmeniň bihal zady ýok. Biz muňa Garaşsyz il bolup, Bitarap ýurt bolup düşündik. Türkmeniň medeniýetiniň, taryhynyň beýikligine akyl ýetirişimiz ýaly, saz mukamymyzyň hem umman ýaly giňdigine, derýa kimin batlydygyna buýsanýarys.

Ilimiz şeýle aýdym-saz hazynasyny döredenleriň hemişe sarpasyny belent tutup gelipdi.

Geçmişde-de halkymyzyň öte mukamsöýer bolandygyny hatda özge ýurtlaram inkär edenok. Çünki, aýdym-saz türkmeniň ganynda ýaşaýar. Türkmen ilinde bagşy bolup, saz ussady bolup ýaşamak ~ mertebe eýesi bolmagyň hut özi. Bu bagtdan kompozitor Mämi Çaryýew hem ýetdik paýyny alan ussat.

■ Mämi Çaryýew kim?

...Halk içinde "akkordeonly aýdymçy" diýen at bilen tanalýan

Mämi Çaryýew 1940-njy ýylyň 12-nji ýanwarynda Baýramalynyň Ýalkym obasynda dogulýar. Ol 1956-njy ýylda respublikan gözden geçirilişinde çykyş edip, A.Gulmämmadow, M.Kulyýewa, D.Öwezow, G.Japarow, A.Esadow ýaly ussatlaryň uly bahasyna mynasyp bolýar. Şonda kompozitor Daňatar Öwezow ýaş aýdymça sazçylyk uçilişesine okuwa girmegi maslahat berýär. Mämi Çaryýew 1960-njy ýylda Aşgabatdaky sazçylyk uçilişesini tamamlap, Moskwadaky medeniýet institutynyň hor dirižýorlaryny taýýarlaýan bölümine okuwa girýär. Okuwyny üstünlikli tamamlap, ol Türkmenistana dolanýar.

Mämi Çaryýew zähmet ýoluna Marydaky halk döredijiligi öýüniň hor boýunça metodisti kärinden başlaýar. Onuň döreden hor topary 1960-njy ýylda gözden geçirilişde öň at bilen çykyş edip birinji orna mynasyp bolýar. Haçanda Marynyň Kemine adyndaky drama teatrynda işläp ýörkä, ol "Murgap owazlary" atly estrada toparyny esaslandyrýar. Bu ansambl öz döwründe uly üstünlige eýe bolupdy. Onuň repertuarynda türkmen, özbek; azerbaýjan, garagalpak aýdym-sazlary bardy. "Murgap owazlarynyň" sesi okuwçylaryň, işçileriň, daýhanlaryň, çopanlaryň arasynda, garaz, ýurduň çar künjeginde hezil edilip diňlenilýärdi. Ol durmuş toýlarynyň hem bezegidi. Mämi soň Mary welaýat filarmoniýasynyň çeper ýolbaşçysy hem direktory, Türkmenistanyň saz jemgyýetiniň başlygynyň orunbasary bolup işleýär. Ondan soňky on ýylyň dowamynda bolsa, M.Täçmyradow adyndaky Türkmen döwlet filarmoniýasynyň çeper ýolbaşçysy hem direktory bolup işledi.

■ Türkmen estradasynyň aksakaly

Ellinji we altмышynjy ýyllaryň sepgidi türkmen aýdym-saz sungatynda estrada görnüşiniň dörän döwrüdir. Bu görnüşiniň il içinde uly söýgä eýe bolmagynda ummasyz köp zähmet siňdirenleriň hatarynda kompozitor Mämi Çaryýewe aýratyn orun degişli. Has dogrusy, ol ilkinji bolup akkordeon saz guralynda saz çalyp, aýdym aýdyp başlady. Belli kompozitor Çary Nurymow onuň täze başlangyjyna syny oturyp, şeýle diýipdi: "Türkmen halk aýdym-sazlary bilen täze estrada sazlarynyň arasyndaky

köpri".

Türkmenistanyň Halk artisti, aýdymçy Gülşirin Alyjanowanyň ýerlikli belleýşi ýaly, ýaş aýdymçynyň bu şowly başlangyjy türkmen aýdym-saz sungatynda estrada ýolunyň gözbaşynda durýar. Şol ýyllar Annaberdi Atdanowyň, Öwezgeldi Tekäýewiň halk söýgüsini gazanan aýdymlary bilen birlikde, Mämi Çaryýewiň hem "Toýuma gel, toýuma", "Pagta ýygýan maşynyma" ýaly aýdymlary tüýs ilhalar aýdymlara öwrülipdi. Üç ussadyň aýdym-sazlaryna diňe bir ýurdumyzyň we ozalky soýuzyň çäklerinde däl, eýsem daşary ýurtlarda-da el çarpýardylar.

Mämi hem Ýer togalagynyň 30 töweregi ýurdunda bolup, türkmeniň aýdym-saz sungatynyň şöhratyny arşa göterdi. Onuň ýakymly sesini Bolgariýa, Daniýa, Liwiýa, Aziýa ýaly ýurtlarda, Arabystanda we Afrikada diňlediler. Şeýle hyzmatlary üçin oňa "Türkmenistanyň at gazanan medeniýet işgäri", "Türkmenistanyň Halk artisti" diýen hormatly atlar dakylady. Kompozitor 1996-njy ýylda "Watana bolan söýgüsi üçin" diýen medal bilen sylaglanyldy.

■ Kämillige uzalan ýollar

Kompozitor hem aýdymçy Mämi Çaryýew türkmen professional aýdym-saz äleminde iň bir öndümlü işläň we işleýän adam hökmünde tanalýar. Ol segseden agdyk aýdym-sazyň hem awtorydyr. Dürli temalardan döredilen hem bolsa, onuň eserlerinde, esasan, Watana, ene topraga perzentlik söýgüsi, halal zähmetiň waspy ýaňlanýar. Kompozitoryň bütin döredijiligi durmuşy, adamlary, tebigatyň hem ýaşaýşyň gözelligini wasp edýär. Mämi Çaryýewiň saz äleminde şatlyk, bagtyýarlyk, geljege bimöçber ynam duýgulary gaýnap joşýar. Saz muşdaklarynyň nämüçin düýnem, şu günem teşne bolýandygynyň syry hem şundadyr. Çünki Mämi Çarynyň çeşme kibi dury hem joşgunly aýdym-sazlary diňleýjini birjigem gussa batyrmaýar, tersine, onuň göwnüni galkyndyryp, ruhuna ruh goşýar. Kompozitor gam-gussany ret edýär, "Seret, ýaşamak neneňsi uly bagt. Şeýle bagtyň gadyryny bil" diýýär, adamlary ynsanperwerlige, bir-birege mähremlige, dünýädäki iň gowy

tutumlara çagyryar.

Mäminiň döredijiligi tema jähtden hem alanynda, köpgyraňlydyr. Onuň söýgi temasyndan döreden "Ýadynda dälmi?", "Türkmen gözeli", "Näzlim", "Gözleriň" diýen aýdymalary, dürli temalardan "Toýuma gel, toýuma", "Pagta ýygýan maşynyma", "Palaw hakynda aýdym", "Sapar çayçy", "Gül çagajyk" ýaly onlarça aýdymalary diňleýjileriň hemişelik hemrasy boldy. Häzirki güne çenli Mämi Çaryýewiň aýdan aýdymalarynyň 50-denem agdygynyň ýazgysy radionyň üsti bilen aýdym-saz muşdaklaryna eşitdirilýär. Telewideniýäniň aýdym-saz hazynasynda-da bu ussadyň aýdan aýdymalarynyň üç sagatlyga gokaýlaýan wideoýazgylary saklanylýar we teletomaşaçylaryň dykgatyna ýetirilip durulýar. Aýdýan aýdymalarynyň gramplastinkalarynyň, döreden aýdymalarynyň özbaşdak ýygyndylarynyň ençeme gezek çykarylandygy hem bularyň üstesine.

■ Ylhamlara ganat bekleden Garaşsyzlyk

Garaşsyzlyk zamanasynyň tenekar şemaly ussat aýdymçy kompozitoryň hem döredijilik ylhamyma ganat bekledi. Ol mukaddes ýurt Garaşsyzlygyna, Saparmyrat Türkmenbaşy bolan buýsanjyny ajaýyp aýdym-sazlarynyň üsti bilen halkymyza ýetirdi. Ol şahyrlarymyzyň goşgularyna "Alkyş saňa, Serdarym", "Galkyn, türkmenim", "Serdaryň ýüregi", "Serdaryň heýkeli", "Türkmenbaşynyň binýady" ýaly onlarça aýdym-sazlary döretdi. Biz bu ýazgylarymyzy uly sungat ussady, kiçi göwünli, mährem ynsan Mämi Çaryýewe bagyşlap ýazan goşgy setirlerimiz bilen jemlemekçi:

Mahmal labzyň bilen başlanda nama,
Aşyk gözi magşuk halynda, Mämi.
Aýdymyň gudratyn deňärsiň nämä? –
Hemme maýyl sag-u-soluňda, Mämi.

Mydam özüň tutup sadadan-sada,
Aýdym bilen ýetdiň abraýa-ada,
Dagdan beýik hormat goýup ussada,
Eserdeň ätleýäň ýoluňda, Mämi.

Ýaz ýaly sen, degişmäň bar, şortaň bar,
Ilde uly yzzatyň bar, sarpaň bar,
Bu günüňden hasam belent ertäň bar,
Erkana ýüz sungat salynda, Mämi!

Hemra HUDAÝGULYÝEW.

Bellik: makala kem-käsleýin gysgaldylyp alyndy.

Aýdym-saz sungaty